

Læsevanskeligheder i samfunds-fag

LENE GLERUP OG SEBASTIAN GULMANN

Abstract

Artiklen fokuserer på udfordringerne ved læsning i gymnasiefaget samfunds-fag og undersøger, hvorfor mange gymnasieelever oplever vanskeligheder med faglig læsning. Som udgangspunkt antages det, at eleverne har opnået de nødvendige grundlæggende læsefærdigheder, når de begynder i gymnasiet. Dog viser flere undersøgelser, herunder PISA 2022, at unges læsefærdigheder er faldende, hvilket har skabt en stigende udfordring, især i læsetunge fag som samfunds-fag.

Artiklen beskriver, hvordan gymnasieelever kæmper med både afkodning og forståelse af fagtekster, særligt de teoretiske tekster og empiri, som præsenteres i samfunds-fag. Artiklen fremhæver, at faldende læsefærdigheder kan skyldes flere faktorer, såsom socioøkonomiske forskelle og øget digitalisering. Et centralt problem er også, at mange elever mangler ordkendskab, hvilket påvirker deres evne til at forstå komplekse tekster.

Gennem artiklen introduceres der en række strategier for, hvordan samfunds-faglærere kan hjælpe eleverne med at forbedre deres læsning. Dette indebærer en bevidstgørelse om fagtekstens struktur, brug af fagbegreber og modeller samt målrettet arbejde med elevernes metakognitive evner. Desuden beskrives, hvordan digitale tekster og øget brug af skærme kan påvirke læseevnen negativt, og artiklen understøtter, at papirbaseret læsning ofte er mere effektiv.

Afslutningsvis konkluderer artiklen, at samfunds-faglærere bør tage en aktiv rolle i elevernes læseudvikling, da faglig læsning er afgørende for at kunne forstå og anvende samfunds-fagets teorier og begreber. Gennem konkrete læsestrategier og en differentieret tilgang til læremidler kan lærerne fremme elevernes læsekompetencer og dermed styrke deres samlede faglige udbytte.

Indledning

Læsning er en vigtig del af læring i alle gymnasiefag. Gennem læsning af forskellige tekster lærer eleverne fagets sprog at kende, og de får erfaring med, hvordan de enkelte fag formidler viden. Derfor er elevernes læsning også et emne for samfundsfagslæreren. Som samfundsfagslærere spiller vi en nøglerolle i at forberede eleverne til at læse og forstå samfundsfag, så de kan blive sikre og selvstændige læsere af fagets tekster.

Når eleverne starter på en ungdomsuddannelse, forudsættes det, at de i forvejen har tilegnet sig læseegenskaber på et niveau, hvor selve afkodningen af tekst, og en passende læsehastighed, for længst er opnået. Samtidig har de igennem tilvænning til et fagligt vokabular og faglige genre-mæssige greb i en række af grundskolens fag ideelt set tilegnet sig et basalt ordforråd, som kan understøtte læsningen i en række fag, som tilbydes i gymnasiet. Slutteligt har eleverne i bedste fald fået en grundlæggende og ofte underforstået indsigt i læsningens forskellige formål i forhold til det stof, der arbejdes med.

Alligevel ser man tydeligt, at ovenstående læsefærdigheder i de seneste år er blevet udfordret. Dette er et gennemgående problem for en ungdomsuddannelse og i særdeleshed for et læsetungt fag som samfundsfag, som flere og flere elever har valgt på A-niveau efter reformen i 2017. Vi vil i det følgende først skitsere resultaterne af de seneste undersøgelser omkring unges læsefærdigheder samt de mulige årsager til, at disse er faldende. Dernæst dykker vi ned i den faglige læsning i Samfundsfag. Her indrammer vi dels faglig læsning og elevernes udfordringer med denne i læsning af både teori og empiri. Dels foreslår vi en række konkrete strategier til faglig læsning i samfundsfag.

Læsefærdigheder hos gymnasieelever

Den væsentligste opdaterede kilde til viden om unges læsefærdigheder forefindes i Pisaundersøgelsen 2022. PISA (Programme for International Student Assessment) under OECD har til formål "at undersøge, hvor godt 15-årige elever er forberedt på at møde udfordringerne i dagens videns- og informations-samfund" (PISA 2022). Aldersmæssigt befinder eleverne sig konkret i spændet mellem 15 og 16 år, og de falder dermed ind under den væsentligste gruppe af elever omkring 1.g. Undersøgelsen er således relevant at studere nærmere i denne sammenhæng,

fordi undersøgelsen løbende monitorerer unges læsekompetencer. Undersøgelsen benytter en relativt bred forståelse af begrebet læsefærdighed: "Læsefærdighed er at forstå, bruge, vurdere, reflektere over og engagere sig i tekster for at nå sine mål, udvikle sin viden og sit potentiale samt deltage i samfundet" (PISA 2022). Undersøgelsen har tidligere været kritiseret for, at visse af dens konklusioner ikke står mål med virkeligheden i forhold til særligt sidste del af definitionen om læsefærdighed, altså omkring potentialet til at kunne deltage i samfundet. Denne problematik falder dog uden for rammerne af denne artikel, og pisaundersøgelsen bliver, kritik til trods, vores bedste kilde til viden om danske unges generelle læsefærdigheder. Samtidig er det vores vurdering fra den daglige gymnasiale undervisning, samt arbejdet i læsevejledningen, at rapportens hovedkonklusioner omkring faldende læsefærdighed stemmer godt overens med den virkelighed, vi oplever.

Hvis vi ser bort fra elever med ordblindhed, for hvem læsevanskeligheder grunder i en neurologisk, genetisk årsag (Dysleksi), er der i disse år et stigende antal elever, som oplever svage læsefærdigheder (Elbro 2021). Således er gennemsnitsresultatet for læsning blandt danske skoleelever ifølge sidste Pisaundersøgelse i 2022 "signifikant lavere end resultaterne i 2018" (PISA 2022). Denne tendens flugter med et lignende fald i de øvrige skandinaviske lande, hvor særligt Sverige og Norge ser et endnu større fald i perioden. Der tages i undersøgelsen forbehold for, at covid-19-pandemien kan have haft en indvirkning på tallene, men den præcise påvirkning af denne er svær at aflæse af de yderligere studier, der er gjort i perioden, og det konkluderes, at "nedgangen ikke alene kan tilskrives følgevirkninger af covid-19-pandemien" (PISA 2022). Dette fald i læsefærdigheder kan skabe problemer for eleverne, når de skal tilegne sig et fagligt sprog i samfundsfag, som ofte er mere abstrakt end det, de har mødt tidligere.

Foruden dette giver PISA-undersøgelsen ingen bud på de væsentlige årsager til de stigende vanskeligheder, som registreres i disse år.

Når det er sagt, matcher faldet i points den samme undersøgelse af matematik. Derfor kan undersøgelsens generelle betragtninger om årsagerne til fagligt fald, med forbehold for overgeneralisering, muligvis tilskrives de i rapporten nævnte mere generelle faktorer som stigning i socioøkonomiske for-

skelle samt “udviklinger i forbindelse med digitalisering, trivsel og skoleressourcer” (PISA 2022). Rapporten behandler kun indgående effekten af den socioøkonomiske forandring i forbindelse med matematik, men den generelle tendens imod en stigende socioøkonomisk ulighed kan sandsynligvis også smitte af på evnen til læsning. Det fremgår dog specifikt, at den socioøkonomiske baggrund spiller ind med 9,8 procentpoint i forhold til læsning, hvilket igen placerer os nogenlunde på niveau med Norge og Finland (PISA 2022). Elever med indvandrerbaggrund, som udgør 10,7 procent af testgruppen, fordeler sig forholdsmæssigt tungest blandt de laveste indkomstgrupper. Samtidig indikerer tallene en markant forskel på elever med og uden indvandrerbaggrund, med en pointscore i læsning på 497 point for elever uden indvandrerbaggrund imod 434 point for elever med (PISA 2022). Tallene viser yderligere, at elever med indvandrerbaggrund klarer sig relativt bedre fra generation til generation, hvilket må tilskrives stigende sproglig som kulturel assimilation (PISA 2022).

En anden faktor, som spiller ind i forhold til fordelingen af gode og mindre gode læsere, er køn i relation til familieindtægt. Her læser piger både i den øverste og nederste fjerdedel relativt bedre end drengene i samme kategorier, men familiebaggrunden spiller ind, således at drenge i den øvre ende læser gennemsnitligt bedre end piger i den lave ende. Så det må konkluderes, at den sociale arv er en ikke uvæsentlig spiller på tværs af køn i forhold til læsefærdigheder. At piger gennemsnitligt er bedre læsere, kan være medforklarende i forhold til den generelle tendens vi ser til, at denne gruppe i de senere år har udgjort majoriteten af kandidater ved de danske universiteter, hvor 56 % af disse i 2022 udgjordes af kvinder (UVM 2022). Dette flugter også med det mønster, vi ser i karaktererne i samfundsfag, hvor pigerne f.eks. har et højere skriftligt gennemsnit til eksamen jf. artiklen i POLIS 6 om karakterstatistik.

Samlet set ser vi altså et fald i læsefærdigheder hos de elever, som starter en ungdomsuddannelse, hvilket er væsentligt at tage højde for som samfundsfagslærer.

Læsning af digitale tekster

Brugen af digitale skærme i forbindelse med undervisning og lektielæsning er i de senere år blevet genstand for en til tider ophedet debat og nævnes også i pisaundersøgelsen, dog ikke som en direkte potentiel medårsag til faldende læseevne. Rapporten kommer dog ind på flere relaterede forhold. Eksempelvis nævnes det, at 44 % af de adspurgte elever i nogle timer oplever at blive distraheret af andre elevers digitale brug, mens et næsten identisk tal bliver distraheret af deres egen digitale brug i undervisningen. Det er på den baggrund svært at forestille sig, at oplevelsen af distraktion ikke må spille ind i forhold til elevernes generelle læsekompetence. Omfanget af digital distraktion er ydermere omfattende, idet Danmark er det land blandt alle deltagerlande i pisaundersøgelsen, hvor digitale hjælpemidler bruges mest med et gennemsnit på 3,8 timers daglig brug i skolen. Til sammenligning ligger gennemsnittet i OECD samlet på 2,0 timer.

Årsagerne til sammenhængen imellem digitalisering af undervisningen og nedsat læseevne hæfter sig dog ikke kun til distraktion, men også til selve læseakten. Et studie fra 2024 undersøger, på baggrund af den eksisterende forskning på området, øjets evne til at scanne tekst på henholdsvis papir og skærm hos en relativt stor testgruppe (Ackerman & Goldsmith 2024). Her gælder det, at læsning af særligt længere tekster med et stort informationsindhold blev læst med større dybde, men også hurtigere, af kontrolgruppen, som fik udleveret stoffet på papir (Ackerman & Goldsmith 2024). Artiklens konklusioner står ikke alene, men understøttes af flere andre studier, som er blevet udført i de senere år, og som komplimenterer og generelt understøtter disse (Ackerman & Goldsmith 2024). En interessant undersøgelse fra 2021 når tilmed frem til, at en testgruppe, som klarede sig bedre ved læsning på papir, selv oplevede, at læsningen på skærm var gået bedre og foretrak denne form. Testdeltagerne savnede altså metakognitiv indsigt i læsemediets betydning (D. Dahan Golan & M. Barzillai & T. Katzir 2018). Denne sidste pointe kunne understøtte, at det ikke alene fra politisk hold, at der i en årrække har været fokus på digitalisering af undervisningen på alle niveauer af uddannelsessystemet, men også at eksempelvis elever i gymnasiet fejlagtigt vurderer at digital læsning fungerer bedst og derfor opsøger denne – og at disse faktorer tilsammen kan have skabt en mediemæssig

virkelighed, hvor skærmen på læringsmæssig uheldig vis har fortrængt bogen.

Årsagerne til, at læseevnen tilsyneladende hæmmes af skærmen, men fremmes af papiret, har også været genstand for forskning. Resultaterne er mindre entydige, men studierne peger i retning af, at det taktile element, når vi bladrer, sætter æselører, og ved gennemlæsning af egen håndskrevne tekst, spiller en væsentlig rolle (Ackerman & Goldsmith 2024)).

Igennem mange år har den samfundsfaglige empiri i overvejende grad været digital, så det at læse digitale tekster er ikke fremmed for faget, men pointerne ovenfor understreger nødvendigheden af, at man som lærer i samfundsfag forholder sig aktivt til, hvilke tekster eleverne skal læse på en skærm, og hvilke de med fordel kan læse på papir. Overvejelser om, hvordan vi klæder eleverne på til at læse fagets tekster, som bliver beskrevet senere i denne artikel, er kun endnu mere relevante, hvis teksterne læses digitalt.

Læsning i samfundsfag – teori og empiri

Når vi skal forstå udbyttet af faglig læsning, skal vi se på læsning som en proces, der består af tre faser: før læsning, under læsning og efter læsning. Den kompetente læser bruger meget tid på både før-fasen og under-fasen. Når vi giver vores elever lektier for i samfundsfag, forventer vi, at eleverne klarer disse faser hjemme, mens vi i klasselokalet udelukkende koncentrerer os om efter-fasen. Det betyder strengt taget, at vi ikke får en fornemmelse af, hvad eleverne har svært ved, når de læser i samfundsfag. Som lærere oplever vi blot, at der er stor forskel på, hvad de kan byde ind med i timerne.

Rigtig mange gymnasieelever – selv de fagligt sikre – er ikke kompetente læsere. Særligt i samfundsfag, hvor læsemængden er stor, og teksterne har et højt abstraktionsniveau, oplever vi dette. Derfor er det vigtigt, at vi som lærere viser eleverne, hvordan de skal gribe både før-læse-fasen og under-læse-fasen an og bruger tid på disse faser i undervisningen. På den måde får vi synliggjort, hvordan man læser tekster i samfundsfag, og eleverne vil dermed få mere ud af deres læsning.

Det er således ikke kun dansklærerens eller læsevejledernes opgave at have fokus på læsning, men i lige så høj grad samfundsfaglærerens. I læseforskning taler man om, at monitore-

ring af egen læsning er en forudsætning for ens forståelse af det læste (Elbro 2021, s. 320). Eleverne skal, hvis de skal blive dygtige læsere, være opmærksomme på, hvornår de læser noget, de ikke forstår, så de kan gå tilbage og genlæse, hvornår noget i en tekst er relevant, og hvornår noget ikke er det, samt hvordan forhåndsviden kan bruges til at skabe inferens i deres læsning. Dvs. at læseren aktiverer baggrundsviden og integrerer denne i tekstens information. (Balle Nielsen 2019). Det kan f.eks. være, at en elev skal læse en tekst om ideologiske forgreninger og i den forbindelse med fordel kan aktivere sin viden om de klassiske ideologier. Nogle elever har bedre indsigt i deres egen forståelse af læsning end andre, men alle elever vil have glæde af at få styrket deres opmærksomhed på læsningen i alle fag.

I nedenstående afsnit vil vi fokusere på, hvordan man kan arbejde med elevernes læsning af:

- 1) Samfundsfaglige lærebøger med fokus på tilegnelse af teori og begreber
- 2) Samfundsfaglig empiri med særligt fokus på artikellæsning.

I de første linjer af alle læreplaner til samfundsfag på ungdomsuddannelserne beskrives fagets identitet bl.a. således: ”Faget giver på et empirisk og teoretisk grundlag viden og kundskaber om og forståelse af de dynamiske og komplekse kræfter (...) der påvirker samfundsudviklingen. Ved at forbinde den aktuelle samfundsmæssige udvikling med sociologiske, økonomiske og politiske begreber kvalificeres elevernes standpunkter, handlemuligheder og viden” (UVM 2017, vores overstregninger). I dette citat ridses to vigtige kilder til elevernes samfundsfaglige læsning og dermed viden op: nemlig de empiriske tekster og de teoretiske og begrebsmæssige tekster. For alle samfundsfagslærere er fagets identitet indlysende, men der ligger en opgave i at tydeliggøre denne identitet for eleverne, så de kan bruge denne forståelse i deres læsning i faget. Vi skal, så at sige, stilladserer deres læsning, ligesom vi stilladserer deres skrivning.

I dette afsnit dykker vi ned i de teoretiske og begrebsmæssige tekster, som rummer fagets kernestof ifølge læreplanerne. Målet er at få synliggjort, hvordan vi som samfundsfagslærere kan støtte elevernes læsning af disse teksttyper.

Lærebøgernes struktur som støtte for læsning

Læseforskning viser, at elever med dårlig forståelse af indholdet i det, de læser, har et dårligt overblik over de læste teksters struktur. Undersøgelser peger på, at hvis eleverne kender til teksternes struktur og opbygning, er det lettere for dem at forstå deres funktion og dermed få en større læseforståelse (Elbro 2021, s. 324-325). Vigtigheden af at tydeliggøre strukturen er også noget, vi som læsevejledere er meget opmærksomme på i vores daglige praksis. Som samfundsfaglærere er det dermed væsentligt, at vi gør strukturen i teksterne synlig for eleverne, før vi sætter dem til at læse.

I den forbindelse er vi som lærere og elever faktisk godt hjulpet på vej, da lærebøgerne i samfundsfag har en struktur, som er forholdsvis let at synliggøre. Langt de fleste lærebøger har nemlig en række tydelige struktursignaler, som man med fordel kan vise eleverne. Der er, så at sige, en række paratekstuelle elementer i de samfundsfaglige lærebøger, som kan hjælpe eleverne i deres læseforståelse. Man kunne i introduktionen af en ny lærebog komme ind på følgende:

- *Indholdsfortegnelse*: Vis eleverne, at der i alle lærebøger er en indholdsfortegnelse, og at de her kan se, hvilke samfundsfaglige emner (kernestof) bogen behandler. Desuden kan de ofte få en ide om, hvilke konkrete teorier og begreber bogen kommer omkring. Husk dem på, at de altid grundigt skal læse indholdsfortegnelsen, når de får udleveret en ny bog. Mange bøger, som dækker flere af de samfundsfaglige discipliner, signalerer desuden disse discipliner med forskellige farver eller lignende struktursignaler (se f.eks.: *Luk samfundet op*).
- *Fremhævede fagbegreber*: Vis eleverne, hvordan vigtige fagbegreber i de fleste lærebøger bliver fremhævet. F.eks. med fed skrift, highlightet med en farve eller skrevet i marginen i bogen med en kort forklaring. Flere bøger lister også de vigtigste fagbegreber op i slutningen af hvert kapitel.
- *Tekstbokse, tabeller og figurer*: Vis eleverne, hvordan de fleste lærebøger gør brug af tekstbokse med uddrag fra artikler, taler, interviews og lignende. Disse tekstbokse indeholder altså empiri, som de skal anvende fagbegreber til at forklare. Der er også empiri i bøgerne i form af tabeller og figurer med tal. Tekstbokse, tabeller og figurer er således et supple-

ment til den empiri, de får af deres lærer i timerne eller som lektie. (Senere i artiklen kommer vi ind på det særlige ved læsning af empiri).

- *Indeks*: Vis eleverne, at der bagerst i bøgerne er et indeks. Her kan de hurtigt finde sidehenvisninger til fagbegreber, teorier etc. Indeks kan dermed være en stor hjælp i tilegnelsen af fagbegreber.

Ved at synliggøre disse elementer i lærebogen har man hjulpet eleverne på vej i deres læseforståelse. Og man kan snakke med dem om, at det f.eks. kan give mening først at skimme teksten med fokus på at få et overblik over de fremhævede fagbegreber før en egentlig nærlæsning.

Tilegnelse af abstrakte begreber og teori

Som beskrevet ovenfor er en synliggørelse af tekstens struktur vigtig for læseforståelsen. Men indlæringen af de ofte abstrakte teorier og fagbegreber er ikke udelukkende klaret ved at have styr på strukturen. Mange elever på ungdomsuddannelser kommer med et hverdagsprog og et lavere ordkendskab og bliver mødt med et fagligt og akademiseret sprog, som de ikke forstår til fulde (denne gruppe er som tidligere nævnt stigende). Så hvordan understøtter vi, at eleverne tilegner sig fagets nye sprog? Hvordan bliver fagbegreberne til elevernes egne? Al forskning peger på, at nye ord – fagbegreber og teori – ikke læres ved, at vi forklarer, hvad de betyder (Thingholm). Eleverne skal tvinges til at bruge de ord, som de skal lære. Det er ikke nok, at eleverne bliver i de receptive færdigheder, hvor de læser de nye ord eller lytter til dem, når læreren forklarer dem. De skal anvende dem i både tale og skrift. Når eleverne formidler, bliver det tydeligt, om de har forstået det nye fagstof.

Det er således vigtigt, at vi i timerne bruger tid på aktiviteter, som træner forståelsen. Man kan f.eks. lade eleverne producere deres egne fagbegrebekort. Kortene kan bruges til »gæt et ord« eller huskespil med ord og forklaringer som matchende sæt. Man kan også arbejde systematisk og vedholdende med opsummeringer af f.eks. en læst lektie eller et læreroplæg, hvor de introducerede fagbegreber anvendes.

Sådanne aktiviteter bør også tage højde for elevernes baggrund. Som tidligere nævnt er der f.eks. kønsmæssige forskelle på elevernes læsefærdigheder, og det kan derfor være relevant

at tage højde for kønsfordelingen i ens klasser. På samme måde er det relevant for den enkelte lærer at tage højde for andre baggrundsmæssige variabler hos eleverne, som påvirker deres læsefærdigheder (se tidligere afsnit).

Læsning af modeller

Når man læser samfundsfaglige lærebøger, bruges der mange modeller for at visualisere sammenhænge. Modellerne rummer en stor hjælp, da de forsimples og systematiserer komplekse faglige områder. Men der ligger også en risiko i denne forsimples, fordi vi i vores anvendelse af modellen kan overse væsentlige ting. I forhold til læsning og forståelse af abstrakte fagbegreber og teorier er modellerne dog ofte en hjælp. Det vil derfor give mening at vise eleverne, hvordan modellerne understøtter deres forståelse af det, de læser, men også italesætte, at modeller altid vælger at fremhæve visse begreber, mens andre træder i baggrunden (Jägerskog 2021).

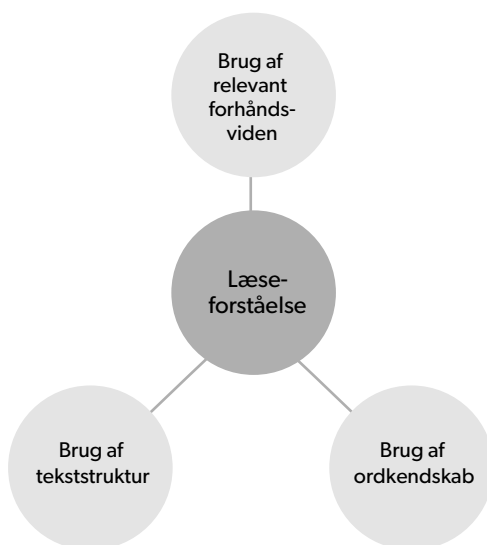
I en artikel af Ann-Sofie Jägerskog i *Polis* nr. 2 findes en længere gennemgang af anvendelsen af modeller i samfundsfag, hvor man kan læse mere om modellernes betydning for elevens forståelse af begreber og teorier i faget.

Læsning af samfundsfaglig empiri

Da samfundsfag ikke kun er et teoretisk fag, læser eleverne langt mere end blot lærebøger. Det er vigtigt for, at eleverne kan blive kompetente læsere, at vi som lærere italesætter den forskel, der er på det, de læser i deres lærebøger, og den empiri, de skal læse. I denne del af artiklen har vi primært fokus på læsning af artikler, selvom empiri naturligvis er en langt bredere kategori. Dog kan nogle af opmærksomhedspunkterne også bruges til f.eks. tabellæsning. Det er desuden vigtigt at være opmærksom på de særlige udfordringer, der knytter sig til at læse på skærm, jf. tidligere afsnit, da meget empiri er digitalt.

For at forstå, hvad der er vigtigt, hvis eleverne skal lykkes med at kunne anvende deres tilegnede samfundsfaglige teori og begreber på en artikel, er det vigtigt at vide, hvad læseforståelse kræver. Som tidligere beskrevet regner vi nemlig med, at eleverne er sikre afkodere, altså at de kan læse en tekst, men vi glemmer måske, at læseforståelse ikke er det samme

som afkodning af teksten. Figuren nedenfor illustrerer, hvad læseforståelse kræver:

Figuren er inspireret af Elbro 2021, s. 297

Som figuren viser, er der særligt to ting, som kan stå i vejen for elevernes forståelse af en artikel. Det første er, at deres ordkendskab simpelthen er for svagt, hvilket er en stigende udfordring i dag, da eleverne læser mindre og mindre (Børn og unges læsning 2021). Det andet er, at de ikke er i stand til at bruge relevant forhåndsviden. (Brug af viden om tekststrukturen er i højere grad et problem ved læsning af lærebøger, som beskrevet tidligere).

Som lærere kan vi hjælpe eleverne i deres artikellæsning ved at tydeliggøre, hvilken forhåndsviden de skal aktivere. Typisk vil det være teori og begreber, som er blevet gennemgået i undervisningen, og som eleverne har læst om i deres lærebøger. Det er, som figuren ovenfor viser, en afgørende faktor for deres forståelse af en artikel, at de kan aktivere deres forhåndsviden. På den måde kan de drage inferens, altså kombinere noget allerede kendt med det, de læser. Vi kan ikke styre den inferens, vores elever danner, men vi kan lede dem i den rigtige retning ved at definere klare læseformål, evt. stillet op i et skema til før-læsningen (Elbro 2021, s. 314-320).

Det andet vigtige aspekt, som kan stå i vejen for elevernes forståelse af artikler og øvrig empiri, er deres ordkendskab. Bl.a.

på grund af mindre læsning er gymnasieelevers ordkendskab faldende. Derfor vil mange af de artikler, vi giver til eleverne, indeholde flere ord, de ikke kender. Udfordringen er, at artiklerne er skrevet til en målgruppe, som forventes at kende ordene, og de bliver derfor kun sjældent forklaret. Ordkendskab har en afgørende betydning for læseforståelsen (Asmussen og Elbro 2017), og manglende ordkendskab er derfor vigtigt at tage højde for i elevernes læsning af artikler. Flere elever opgiver simpelthen læsningen eller læser uden at forstå.

Spørgsmålet er så, hvad vi som samfundsfaglærere konkret kan gøre for at højne elevernes læseforståelse af empiri? En løsning er at læse meget af empirien i timerne med eleverne. På den måde kan man guide eleverne i aktiveringen af deres forhåndsviden, og man kan monitorere, hvor de er udfordret på ordkendskab. Konkret kan man læse en artikel højt for eleverne, hvor man på forhånd har defineret, hvilke fagbegreber og teoretiske parametre eleverne skal anvende på artiklen. Under højt læsningen er klassen delt op i to. Den ene del markerer med en farve begreber og teori, som kan anvendes på artiklen. Den anden del markerer med en anden farve ord, de ikke kender. Herefter samles der i plenum op både på det rent faglige arbejde med artiklen, men også på de svære ord, som eleverne sammen slår op og får forklaret. En fordel ved højt læsningen er desuden, at man sikrer sig, at alle elever, trods varierende og lav læsehastighed, får læst artiklen. For at imødekomme elevernes læseudfordringer, men samtidig leve op til læreplanernes kompetencemål, ligger der en opgave i at udvælge artikler, som har en vis kompleksitet, men samtidig ikke er for lange. Målet med denne fælles læsning i timerne er, at eleverne lærer strategier til selv at læse empiri i samfundsfag, som de kan tage med sig videre.

Konklusion

Artiklen konkluderer, at faldende læsefærdigheder blandt gymnasieelever er en udfordring, der kræver en fokuseret indsats – særligt i et læsetungt og komplekst fag som samfundsfag. For at hjælpe eleverne til bedre at forstå og anvende samfundsfaglige tekster anbefales det, at lærere integrerer læsestrategier, der fremmer forståelse af fagets sprog og opbygning. Dette indebærer bl.a. at synliggøre tekststrukturen og hjælpe eleverne med

at bruge deres forhåndsviden og opbygge ordforråd gennem fagbegreber. Artiklen understreger, at samfundsfagslærere har en væsentlig rolle i at sikre elevernes faglige læsekompetence ved at vejlede i før-, under- og efterlæringsfaserne og dermed styrke elevernes samlede faglige udbytte.

Litteratur

- Ackerman, R. & Goldsmith, M. (2024). The smell of paper or the shine of a screen? Students' reading comprehension, text processing, and attitudes when reading on paper and screen. *Computers & Education*, 219.
- Asmussen, J. & Elbro, C. (2017). *Vejledende læsetest for voksne*.
- Dahan Golan, D., Barzillai, M. & Kattir, T. (2018). The effect of presentation mode on children's reading preferences, performance, and self-evaluations. *Computers & Education*, 126, 346-358.
- Elbro, C. (2021). *Læsevanskeligheder*. Hans Reitzels Forlag.
- Jägerskog, A.-S. (2021). Förenkla, förvirra eller fördjupa begrepps-förståelse: Om användandet av modeller i samhällskunskapsundervisningen. *Polis*, 2.
- Mænd og kvinder ved de danske universiteter: Danmarks talentbarometer 2022. (2023). UVM. <https://ufm.dk/publikationer/2023/filer/maend-og-kvinder-pa-de-danske-universiteter-danmarks-talentbarometer-2022.pdf>
- PISA 2022: Hovedrapport. (2023). VIVE. <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/int/231204-pisa-2022-hovedrapport-pdf-ua.pdf>
- Rapport: Børn og unges læsning 2021. (n.d.). UCL. <https://www.ucl.dk/cas/projekter/boerns-laesning>
- Thingholm, T. (n.d.). Mere fagsprog i grundskolen – men hvordan? VIA University College. <https://viden.via.dk/evu/mere-fagsprog-i-grundskolen-men-hvordan>